

УДК 37.081.1:373.3

ВИХОВНІ МОЖЛИВОСТІ БАТЬКІВСЬКОГО АВТОРИТЕТУ

Бойчук П.М., Борбич Н.В.
Луцький педагогічний коледж

У статті розкрито сутність поняття «авторитет батьків». На основі порівняльного аналізу визначено високу значущість особистих якостей та життєвого досвіду батьків у очах дітей, що є великою силою батьківського впливу на молоде покоління. Визначено, що авторитет поваги ґрунтується на гуманістичній сутності виховання. Обґрунтовано важливе педагогічне та життєве правило: дитину потрібно поважати як найбільшу цінність.

Ключові слова: авторитет, батьківський авторитет, дитина, батьківська влада, батьківська любов.

Постановка проблеми. Авторитет батьків – важлива складова успішності виховання дітей у сім'ї. Набуття авторитету в очах власної дитини – кропітка праця батька і матері. Думка батьків про рідних і близьких, оточуючих людей, колеґ, поведінка батьків у колі сім'ї та поза ним, вчинки батьків, їхнє ставлення до роботи і до сторонніх людей у повсякденному житті, ставлення батьків один до одного – все це складові батьківського авторитету. Батьківський авторитет не повинен залежати від певних ситуацій, які можуть вплинути на взаємини з дітьми.

У зв'язку з особливою виховною роллю сім'ї виникає питання про те, як зробити так, щоб максимізувати позитивні і мінімізувати негативні впливи сім'ї на поведінку особистості, що розвивається. Для цього необхідно чітко визначити внутрішню сімейні соціально-психологічні фактори, що мають виховне значення. Саме в сім'ї індивід отримує перший життєвий досвід, робить перші спостереження і вчиться поводитися в різних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історико-педагогічний аспект сімейного виховання й української родини аналізують у наукових доробках Н. Гаврилюк, В. Наулко, А. Пономарьов, О. Семенов, Є. Сявакко, М. Стельмахович та ін. З позицій морального становлення дитини в сім'ї та прояву батьківської влади – А. Мака-

ренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Корчак та ін. Дослідники зазначають, що батьківське ставлення до дітей органічно пов'язане із загальними орієнтаціями культури й власним досвідом самих батьків, які не можна змінити вмить. З іншого боку, при всій значимості батьківського впливу він ніколи не є єдиним усемогутнім вершителем долі дітей. Більше того, оцінка реального ступеню батьківського внеску у формування особистості сприяла **виділенню нами не вирішених раніше питань означеної проблеми.**

Мета статті – з'ясувати сутність поняття «батьківський авторитет» та проаналізувати виховні можливості батьківської влади.

Виклад основного матеріалу. Поняття «авторитет», «батьківський авторитет», «авторитет батьків» досить часто використовується в психолого-педагогічній науці. Опрацювання літературних джерел із означеної проблеми, здійснений аналіз праць видатних класиків педагогіки А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін., ряду статей у періодичних виданнях дав змогу нам зробити узагальнення, що батьківський авторитет – це вплив батьків на переконання і поведінку дітей, влада над ними. Узагальнені результати подано у табл. 1.

Розглянемо виховні можливості батьківського авторитету. А. Макаренко вважає, що батьківська влада й авторитет ґрунтується на відпові-

Таблиця 1

Категоріальний наліз поняття «батьківський авторитет»

Джерело	Визначення
Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – URL: http://sum.in.ua/	Авторитет (лат. auctoritas – влада, вплив) – це загально визнаний вплив, що його справляє на переконання і поведінку людей певна особа, соціальна група чи інститут завдяки їхнім особливостям і заслугам
Родинне сонцезоло: Методичний порадище для роботи з батьками / авт.-упор. Л. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2006. – С. 140.	Авторитет – загально визнаний вплив людини на інших, що визначається її цінністю для них, об'єктивними заслугами
Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – С. 13.	Авторитет – загально визнаний вплив особи чи організації у різних сферах суспільного життя, що ґрунтується на знаннях, високих моральних якостях, досвіді
Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. – Київ: Педагогічна думка, 2001. – С. 13.	Авторитет батьків – висока значущість особистих якостей та життєвого досвіду батьків у очах дітей, що є великою силою батьківського впливу на підростаюче покоління
Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – С. 14.	Авторитет батьків – визнаний вплив батьків на переконання й поведінку дітей, який ґрунтується на глибокій повазі й любові до батьків, довірі до високої значущості їхніх особистих якостей і життєвого досвіду, до їхніх слів і вчинків
Гарбера Н.Ф. Як стати авторитетом для своєї дитини / Н.Ф. Гарбера // Виховна робота в школі. – 2012. – № 7. – С. 6.	Авторитет – це загально визнаний вплив на людей, яким користується особистість, що характеризується відповідним рівнем ділових й організаційних умінь, здібностей і досягнень морально-психологічних рис та принципів

дальності батька й матері у вихованні майбутнього громадянина країни. «Проте буде просто незручно в самій сім'ї перед дітьми доводити батьківську владу постійним посиленням на таке суспільне уповноваження. Виховання дітей починається з того віку, коли жодні логічні докази і пред'явлення громадських прав взагалі неможливі, а тим часом без авторитету неможливий вихователь», – так зазначає А. Макаренко у своїй лекції «Про батьківський авторитет» [1].

Сенс авторитету полягає в тому, що він не потребує ніяких доказів, приймається як безсумнівне право старшого, як його сила і цінність.

Авторитет любові до дітей, здатність творити духовне тепло, радість. «Праця любові, – писав В. Сухомлинський, – це і є свідоме прагнення до того, щоб у дітях утвердити самого себе, продовжити у них своє духовне багатство. Якщо ви по-справжньому любите своїх дітей, якщо відадані і вірні їм, ваша любов до дружини з роками не лише не слабшає, але стає більш глибокою і єдиною. Любов – ніжне, тендітне, вередливе дитя мужності. Продовжувати себе у своїх дітях – це значить бути мужнім у любові?» [4].

Авторитет знання передбачає обізнаність батьків з особливостями фізичного і соціально-психічного розвитку дитини, її повсякденними успіхами та труднощами у навчанні, знання інтересів та вподобань, кола друзів, товаришів.

Авторитет допомоги має виявлятися не у виконанні за дитину її обов'язків у сфері праці, навчання, а в методичній пораді: як доцільніше виконати те чи інше завдання, у створенні сприятливих ситуацій для подолання труднощів. Адже лише у самостійній наполегливій діяльності відбувається активний розвиток особистості. Виконання за дитину її обов'язків ослаблює, збіднює особистість.

Авторитет вимогливості передбачає достатній і об'єктивний контроль матері та батька за ретельним виконанням дочкою чи сином своїх обов'язків, доручень у всіх сферах діяльності. Якщо це робиться систематично, у дитини поступово формуються звички відповідальності за виконання обов'язків і доручень.

Авторитет правди ґрунтується на загальнолюдській моральній нормі – «не обманюй». Лише правда у взаєминах батька з матір'ю, з дітьми, іншими членами сім'ї найвище цінується дітьми. Брехні приховати не можна. Рано чи пізно брехня стає очевидною, приносить дитині страждання та розчарування у тих, хто сказав неправду.

Авторитет поваги ґрунтується на гуманістичній сутності виховання. Маленька дитина – це не лише біологічна істота, а Людина, Особистість. Вона перебуває в стані активного розвитку, вступає у взаємини з іншими людьми (старшими, молодшими), припускається помилок, у неї ще мало соціального досвіду, знань. Але дитину потрібно поважати як найбільшу цінність: вона – Людина!

Саме в родині – природному осередку зростання дитини – виховується любов до батьків, до родини, Батьківщини, до рідної мови, історії, культури, засвоюються основні моральні принципи, розвиваються почуття добра, совісті, справедливості тощо. Отже, батьки – головні природні вихователі дитини. Найкращі умови для виховання повноцінної людини – дає поєднання

родинних і загальнонаціональних традицій, регіональних звичаїв, які підтримуються батьками і передаються дітям.

Ефективність виховання дітей у сім'ї залежить від її непорушного авторитету, подружньої вірності, любові до дітей і відданості обов'язку їх виховання, материнському покликанні жінки, піднесенні ролі батьків у створенні та захисті домашнього вогнища, забезпеченні на їх прикладі моральної підготовки молоді до подружнього життя. Виховний вплив сім'ї зростає, якщо батьки цікавляться не лиш є навчанням, а й поза навчальною діяльністю своїх дітей. Дієвим чинником сімейного виховання є спільна трудова діяльність батьків і дітей. Дітей слід залучати до сімейної праці, вони повинні мати конкретні трудові обов'язки, адекватні їх віковим можливостям.

Така співпраця дітей з батьками має сильніший виховний вплив, ніж словесні повчання. Успіх сімейного виховання значною мірою залежить від організації домашнього побуту, традицій сімейного життя: порядку в сімейному господарстві, залучення дітей до розподілу бюджету сім'ї, загального режиму дня, визначення для кожного робочого місця, зокрема для навчальних занять, дотримання певних сімейних правил. Домашній затишок облагороджує дітей.

Провідну роль у сімейному вихованні відіграє мати. Саме вона найсильніше впливає на дітей, особливо в сфері духовно-морального виховання.

Діти, які виростають без материнського тепла і ласки, похмурі, як правило, замкнені, злостиві, вперті. Для дитини дошкільного віку стосунки з матір'ю є найбільш природними і найбільш тісними. Характерна емоційна близькість. Мама – оберег родини, джерело любові й гуманізму. Експресивність материнської мови сприяє ширшій соціалізації дитини, формуванню почуття прив'язаності між батьками і дітьми. Однак «сюсюкання» з малими дітьми можуть стримувати розвиток мови і інтелекту. Материнське виховання впливає на повноцінний розвиток почуттів дитини, сприяє набуттю життєвого досвіду; за відсутності в сім'ї батька може сформувати інфантильний тип поведінки (особливо у хлопчиків).

Не меншим є й вплив батька, особливо коли йдеться про виховання хлопчиків. Проте виконати свої виховні функції батько і мати можуть лише за умови, що вони є справжнім авторитетом для дітей. Роль батька у вихованні дитини, його стриманість у почуттях і поміркованість у вчинках сприяють вираженості думок і дій дитини. Він є захисником її природного стану, вихователем вольових якостей – витривалості, дисциплінованості. Мова батька (чоловіка) меншою мірою наближена до дітей і конкретна, що дає змогу розширити їхній лінгвістичний і практичний досвід. Більшість батьків для своїх доньок – це орієнтир у виборі майбутнього шлюбного партнера. На батькові лежить відповідальність за матеріальне і психологічне благополуччя сім'ї.

Сучасний батько стає не лише носієм суспільних норм, національної культури, традицій, моралі, що передаються з покоління в покоління і закріплюються в життєвому досвіді дітей, більше того, сьогодні він несе відповідальність рівнозначну з матір'ю за народження, розвиток і виховання нової людини перед державою, суспільством, народом.

Реалізація психолого-педагогічної підготовки батька до виховання дитини в умовах сьогодення неможлива без вивчення розвитку теорії і практики підготовки батька до виховної діяльності в сім'ї та дослідження його ролі у виховному процесі в контексті історико-педагогічної спадщини. Всі батьки прагнуть для дитини тільки найкращого, але використовують різні методи. Те, якою виросте дитина, який вона матиме характер, залежить від щоденної турботи, уваги, піклування та любові батьків.

«Ваша власна поведінка, – писав А. Макаренко, звертаючись до батьків, – вирішальна річ. Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, виховує дитину кожний момент вашого життя, навіть тоді, коли вас немає дома. Як ви одягаєтеся, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви радієте або сумуєте, як ви поведетеся з друзями і ворогами, як ви смієтесь, читаєте газету, – в тоні дитина бачить або відчуває, всі повороти вашої думки доходять до неї невидимими шляхами, ви їх не помічаєте. А якщо вдома ви грубі або хвастливі, або ви пиячите, а ще гірше, якщо ви ображаєте матір, вам уже не треба думати про виховання: ви вже виховуєте своїх дітей і виховуєте погано, і ніякі найкращі поради й методи вам не допоможуть» [1].

Справжнім авторитетом користуються батьки, які сумлінно ставляться до праці, до сімейних обов'язків, активні в громадському житті. Такі батьки уважні до дітей, люблять їх, цікавляться їхніми шкільними та позанавчальними справами, поважають їх людську гідність.

Важко переоцінити роль дідуся і бабусі у сімейному вихованні. Однак це не означає, що батьки повинні перекладати на них свої батьківські обов'язки.

Дитині потрібні ті й ті. Сімейне виховання повноцінне лише за розумного поєднання виховного впливу першовихователів – батьків та багатих на життєвий досвід помічників і порадників – дідуся і бабусь.

Саме дідусі й бабусі допомагають вирішити й таку моральну проблему, як виховання у дітей чуйного, уважного ставлення до людей похилого віку.

Людяність виховується тільки на прикладі батьків. Якщо діти бачать зневажливе ставлення батьків до дідуся чи бабусі, то годі сподіватися від них іншої поведінки в майбутньому. В даний час, роль бабусь і дідуся просто неоціненна. Поки батьки перебувають на роботі, вони доглядають за онуками, під час хвороб доглядають за ними, коли батьки йдуть вечорами в кіно, театр або гості, сидять з ними, цим самим допомагають розслабитися і відпочити морально та фізично своїм дітям.

Завдяки дідусям і бабусям, діти розширюють свій кругозір, завдяки їм набувають неоціненний досвід у спілкуванні зі старшим поколінням. Часто батьки, через нестачу часу, не можуть приділити належної уваги своїм дітям, на відміну від старшого покоління, які намагаються дати їм частину свого емоційного багатства. Кажуть, що між дітьми та літніми людьми, існує якийсь «містичний зв'язок»: казка, яку розповідає бабуся, набагато цікавіша, ніж та ж сама казка, розказана батьком чи мамою. *Бабусі бувають різні*, наприклад

Бабуся-критиканка, яка ні на хвилину не припиняє пильно вивчати поведінку батьків і їх недоліки у вихованні. З одного боку, з такою бабусею складно співіснувати. З іншого, така бабуся – ідеальна для батьків, які самі ну ніяк не можуть організувати своє життя.

Бабуся-тиран – найавторитетніша бабуся. Вона робить безапеляційні заяви і ніхто не повинен з нею сперечатися

Бабуся-подружка – балакуча бабуся здатна прикрасити похмурі будні мами, яка сидить вдома з дитиною, гарна заміна телевізору, але допомоги від неї не дочекаєшся.

Бабуся-мучениця готова не їсти і не пити заради онуків. І про те, від чого їй довелося відмовитися, вона розповість усім.

Бабуся-модниця – найкраща бабуся для внучки. Вона й сама добре одягнена, і за онукою простежить, і ходяча академія мистецтв всіма своїми знаннями неодмінно поділиться з онукою. Мінус таких бабусь – не дуже-то вони люблять хлопчиків.

Юна бабуся – частіше це молода жінка, яка не збирається присвячувати свої кращі роки онукам. З такої бабусі користі мало.

Бабуся-контролер звикла все тримати під контролем. Без неї не обійдеться жодна сімейна рада. Хоча, часом її поради досить корисні, головне – вміти це визнати.

У бабусі-оптимістки все завжди добре. Її онуки – найкращі, і заради них вона готова, долаючи свій ревматизм і головні болі, годинами гуляти і навіть стрибати на дитячому майданчику. Діти її просто обожають за таку життєву позицію і частенько сідають на голову.

Хоч ця характеристика старшого покоління дещо іронічна, проте, поведінка їх серйозно впливає на виховання та розвиток онуків [3, с. 12-13].

Різні батьки по-різному будують спілкування своїх дітей з їх бабусями і дідусями. Протиріччя між поколіннями існують, і це абсолютно природно. Співпраця поколінь може бути продуктивною і психологічно комфортною тільки у такій формі, яка передбачає, як мінімум, взаємну повагу. Старше покоління часто не сприймає нових методів виховання і якщо принципи виховання дитини, які близькі Вам не збігаються з методами, які застосовують бабусі й дідусі, не варто постійно сперечатися і конфліктувати, адже час, проведений разом з дідусям та бабусею, дітьми завжди сприймається як свято.

Висновки і пропозиції. Сімейне виховання та авторитет батьків є могутнім джерелом формування світогляду, національного духу, високої моральності, трудової підготовки, громадянського змушнення, глибоких людських почуттів, любові до матері і батька, бабусі і дідуся, роду і народу, пошани рідної мови, історії, культури. Сучасне виховання в українській сім'ї має ґрунтуватися на національній основі та загальнолюдських принципах – правдивості, справедливості, гуманізму, демократизму. Створені протягом віків родинні традиції українського народу є міцним фундаментом сімейного дому. В них містяться справжні скарби загальнолюдських цінностей – любов до людей, взаємоповага у сім'ї, гостинність, привітність, щедрість та взаємодопомога. У багатовікових звичаях, обрядах, традиціях народу – унікальна школа сімейного виховання поведінки, етики, праці та дозвілля.

Список літератури:

1. А.С. Макаренко. Лекції про виховання дітей // Історія дошкільної педагогіки. Хрестоматія / упор. Н. Борисова, В.З. Смаль. – Київ: Вища шк., 2004. – С. 200-312.
2. Бойчук П.М. Педагогічний аналіз концепцій сімейного виховання А.С. Макаренка та В.О. Сухомлинського / П.М. Бойчук // Вісник Запорізького національного університету. Збірник наукових статей. Педагогічні науки. – Запоріжжя: Запорізький національний університет. – 2008. – Вип. 1. – С. 13-19.
3. Мудрість батьківської влади (педагогічна культура батьків : правила і тонкощі) : бібліографічний покажчик : Централізована бібліотечна система Шевченківського району м. Києва Інформаційний центр «Бібліотека ім. М. Костомарова». Інформаційно-бібліографічний відділ. – Київ, 2013. – 28 с.
4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський. – Київ: Рад. шк., 1978. – 264 с.
5. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. – Київ: Педагогічна думка, 2001. – С. 13.

Бойчук П.Н., Борбич Н.В.

Луцкий педагогический колледж

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ РОДИТЕЛЬСКОГО АВТОРИТЕТА**Аннотация**

В статье раскрыта сущность понятия «авторитет родителей». На основе сравнительного анализа определено высокую значимость личных качеств и жизненного опыта родителей в глазах детей, которые являются большой силой родительского влияния на молодое поколение. Определено, что авторитет уважения основывается на гуманистической сущности воспитания. Обосновано важность педагогического и жизненного правила: ребенка нужно уважать как наибольшую ценность.

Ключевые слова: авторитет, родительский авторитет, ребенок, родительская власть, родительская любовь.

Boichuk P.M., Borbych N.V.

Lutsk Pedagogical College

THE EDUCATIONAL CAPABILITIES OF PARENTAL AUTHORITY**Summary**

The essence of concept «the authority of parents» is exposed in the article. A great importance of the personal qualities and parents' life experience in the eyes of children what is a great power of paternal influence on the young generation is determined on the basis of comparative analyzes. The fact that the authority of respect is based on the humanism essence of education is proved. An important pedagogical and life rule – a child has to be respected as the biggest value – is defined.

Keywords: authority, parental authority, child, parental power, parental love.